

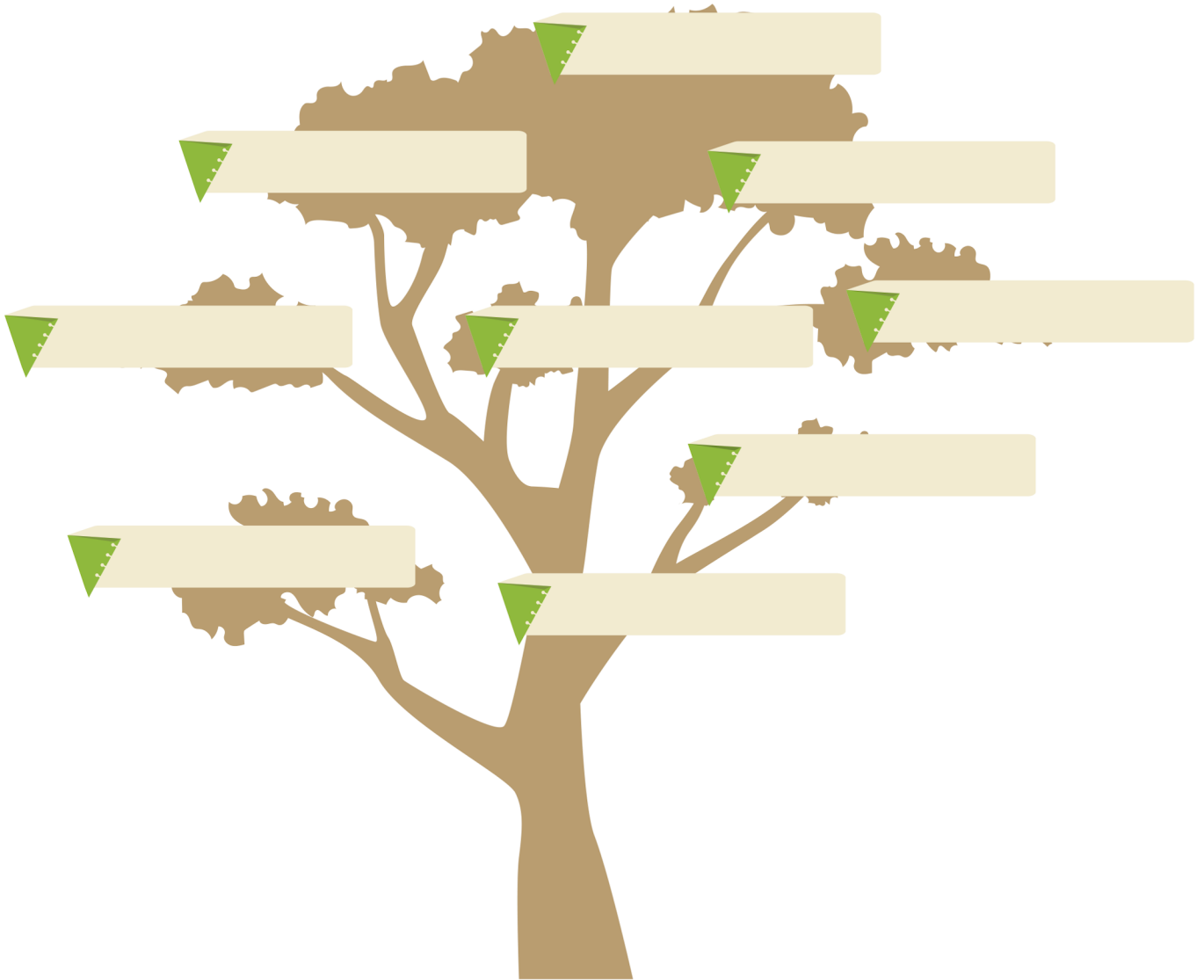
2.1 Kas yra tikroji išmintis?

 1 užduotis. Iš žodžių sąrašo pasirinkite 6–9 žodžius, labiausiai susijusius su sąvoka *išmintis*, ir įrašykite juos į mąstymo žemėlapij.

Žodžių sąrašas:

gudrumas, tradicija, intuicija, protas, žinojimas, patirtis, tobulėjimas, išmonė, atsargumas, numatymas, numanymas, drąsa, išdidumas, susitaikymas, atsiribojimas, dorumas, racionalumas, praktiškumas, prisitaikymas, smalsumas, apdairumas, dėmesingumas, atidumas, pasiaukojimas, filosofija.

Remdamiesi mąstymo žemėlapiu, užbaikite sakinį.

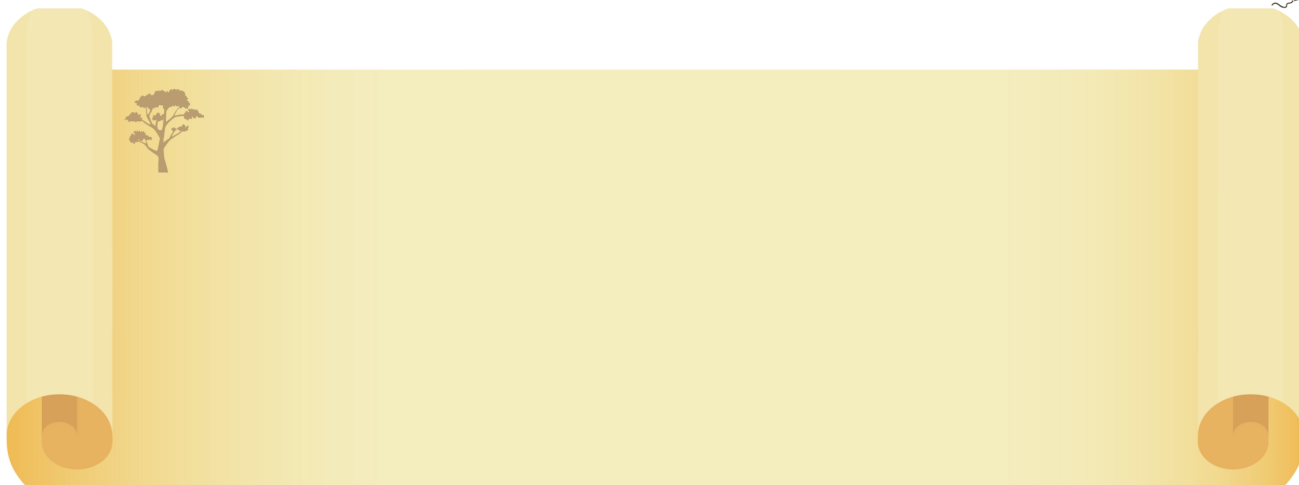
Išmintis – tai _____

 Palyginkite savo įžvalgas su lietuvių kalbos žodynuose (žr. *Naudingos nuorodos*) pateiktomis *išminties* reikšmėmis.

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

2 uždutis. Lietuvių patarlė sako: *Senam dera patarti, jaunam – paklausti*. Kokių išmintingų patarimų (posakių, patarlių, pamokymų ar pan.) esate išgirdę iš savo šeimos, giminės, mokytojų ar radę skaitytose knygose, internete? Pasidalykite.

3 uždutis. Perskaitykite graikų mitą apie Prometėją ir atsakykite į klausimus.

Prometėjas

Prometėjas (gr. *promētheus* – pramatantis ateitį, iš anksto apgalvojantis, apdairus, rūpestingas) priklausė titanų giminei, viešpatavusiai anksčiau už Olimpo dievus: jo tėvas buvo titanas Japetas. Prometėjas, nors pats buvo titanas, rėmė Dzeusą, kovojusį su jo gimine. Tačiau kai Dzeusas, pamatęs pirmųjų žmonių trūkumus, nutarė juos išnaikinti ir sukurti tobulesnę giminę, Prometėjas pasipriešino jo valiai. Prometėjas manė, kad ir esamus žmones galima patobulinti. Ir nutarė tai padaryti: danguje pavogęs ugnies atnešė jos į Žemę. Ligi tol žmonės gyveno urvuose, nemokėjo statyti plytinių namų, dailidės darbų, nesugebėjo skirti metų laikų. Prometėjas išaiškino žmonėms, kodėl žvaigždynai bei šviesuliai pateka ir nusileidžia, išmokė skaičiavimo ir rašto. Be Prometėjo, žmonės nebūtų gebėję prisijaukinti gyvulių, pasistatyti laivų, pasigaminti vaistų, išsikasti metalų, suprasti sapnų ir kitų pranašingų ženklų. Kitaip tariant, titanas Prometėjas atnešė žmonėms dieviškojo žinojimo kibirkštėlę ir padarė juos kultūringus. Tai milžiniška dovana, nors ji tebuvo menka absoliutaus žinojimo dalelė – žmonėms vis dėlto neleista žinoti ateities ir suprasti daugelio kitų dalykų. Titanas, turėdamas ateities matymo galią, žinojo, kad dėl savo poelgio sulauks bausmės, bet negalėjo jos išvengti: nei apsukrumu, nei atvirai priešinantįs neįmanoma pakeisti už Dzeusą viršesnių trijų lemties deivių Moirų valios. Dzeusas už jo nustatytos tvarkos griovimą rūščiai nubaudė Prometėją: įsakė kalviui Hefaistui jį prikalti prie uolos tolimuose Kaukazo kalnuose, kur atskridavęs erelis ir lesdavęs jo kepenis, o šios vis ataugdavo. Prometėjui buvo lemta kentėti prirakintam ilgus amžius, kol jį išvadavo garsus karžygys Heraklis. Dzeuso nubaustą titaną žmonės garbino kaip savo geradarį, laikė net žmonijos sukūrėju, kultūros nešėju.

www.saltiniai.info „Graikų mitai“

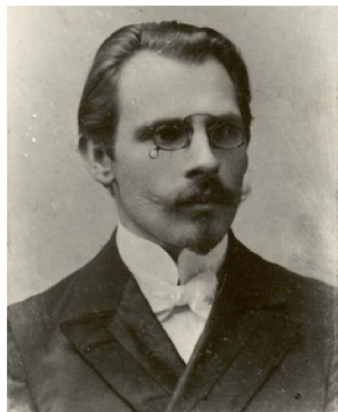
Klausimai

1. Kodėl Prometėjas pasipriešino Dzeuso valiai?
2. Kokį, anot lietuvių filosofo Antano Maceinos, nuodėmingą žygį atliko titanas?
3. Ko Prometėjas išmokė žmones? Už ką žmonės vertino Prometėją?
- ! 4. Kokias savo poelgio pasekmes numatė titanas? Dėl ko jis buvo nubaustas?
- ! 5. Ką simbolizuoja Prometėjo žygis?

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

 4 uždutis. Susipažinkite su lietuvių rašytojo Jono Biliūno pristatymu, perskaitykite jo literatūrinę pasaką „Laimės žiburys“ ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus, atlikite uždutis.

Jonas Biliūnas. Maironio lietuvių literatūros muziejaus nuotrauka

Jonas Biliūnas (1879–1907) – rašytojas, psichologinės prozos kūrėjas, publicistas, literatūros tyrinėtojas. Gimęs Niūronyse netoli Anykščių, mokėsi Liepojos gimnazijoje, studijavo mediciną Tartu universitete, iš kurio buvo pašalintas už socialdemokratines pažiūras. Biliūnas buvo pirmasis lietuvis inteligentas, kuris profesionaliai ruošėsi rašytojo darbui – Leipcigo ir Ciuricho universitetuose studijavo literatūrą. J. Biliūno kūryba pasižymi humanistinėmis idėjomis, lyrizmu. Garsiausi kūriniai – novelės (apsakymai) „Joniukas“, „Kliudžiau“, „Brisiaus galas“, „Vagis“, apysaka „Liūdna pasaka“ ir kt. Jono Biliūno apsakymų išversta į rusų, lenkų, vokiečių, anglų ir kitas kalbas. Literatūrinė pasaka „Laimės žiburys“, parašyta 1905 m. balandžio 15 d. Ciuriche.

Pagal Manfredą Žvirgždą ir Viktoriją Šeiną „Biliūnas“

Literatūrinė pasaka – siužetinis rašytojo sukurtas literatūros kūrinys, kuriam būdingi antgamtiniai veikėjai, stebukliniai daiktai, neegzistuojančios erdvės ir pan.

Žodžių **humanizmas** ir **lyrizmas** reikšmių ieškokite žodynuose ir enciklopedijoje (žr. **Naudingos nuorodos**).

Laimės žiburys

Ant aukšto statau kalno pasirodė stebuklingas žiburys. Žibėjo jis kaip žvaigždė, apsiaustas šviesiu ratu iš aukso raidžių. Pamatę tat, žmonės ėjo prie kalno, stebėjos į žiburį, bet, negalėdami ant to kalno užlipti, negalėjo išskaityti aukso raidžių. Pagaliau atsirado jaunikaitis, kuris susirinkusiai miniai perskaitė: „Žmonių laimė“. Pasklido apie tai garsas po visą šalį: visur tik apie tai kalbėjo. Bet niekas negalėjo gerai suprasti ir kitiems išaiškinti, ką tie žodžiai reiškia. Ištasas dienas ir naktis budėjo žmonių minios prie kalno, vienos nueidamos, kitos ateidamos, ir laukė naujo, dar didesnio stebuklo ar išaiškinimo senojo...

O žiburys ne tik negeso, bet vis labiau žibėjo, aukso raidės vis labiau blizgėjo...

Ir šitai vieną naktį atėjo prie tų žmonių žilas senelis ir paklausė jų:

– Ko jūs čia susirinkote ir laukiate?

Atsakė minia:

– Šitai pasirodė ant kalno žiburys su nuostabiu parašu, kurio mes nesuprantame.

– Aš jums išaiškinsiu, – atsakė senelis. – Šitas žiburys – tat jūsų laimė; tas, kuris užlips ant to kalno ir prisilies į tą žiburį, visus žmones padarys laimingus...

Nudžiugo minia ir sujudo kaip jūra. Nors kalnas aukštas ir status buvo, bet pilnos džiaugsmo žmonių akys žiūrėjo į jo viršūnę kaip į saulę ir daugelis jau rengėsi lipti.

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

– Palaukit, aš dar nepabaigiau! – sušuko senelis. – Ne taip lengva, kaip jūs manote, to kalno viršūnė pasiekti; tuos, kurie lips, baidys iš visų pusių bjauriausios šmėklos, rėkaus ir kauks įvairiausiais balsais, šauks ir trauks juos atgal. Ir tie, kurie išsigąs jų, atsigręžę pažiūrės žemyn ar iš neatsargumo paslydės nors kiek, – tuojuo pavirs į akmenį. Net ir tie, kurie užlips ilgaiui ant kalno ir prisilytės stebuklingo žiburio, vienu akies mirksniu pavirs į akmenį ir tik savo mirtimi atneš jie laimę kitiems... Bet kada taip atsitiks, paliestasai žiburys subyrės į nesuskaitomą daugybę žiburėlių, kurie nusileis nuo kalno žemyn, išsisklaidys po jūsų namus ir pirkias, įeis į jūsų protą ir širdis, – ir tada būsite laimingi...

Taip pasakęs, senelis pranyko.

Nuliūdo minia, tuos jo žodžius išgirdusi: atsiduso kaip vienas žmogus ir žemai žemai palenkė savo galvas. Jų akyse buvo jau nebe džiaugsmas, bet nusiminimas; nebesiartino jie dabar prie kalno, bet nuo jo tolintis pradėjo... Niekas savo gyvasties nenorėjo aukoti. Ir ne tik savo gyvasties nenorėjo aukoti: dar ir vieni kitus nuo to atkalbinėjo. Tėvai gailėjo savo vaikų, merginos – savo jaunikaičių, vaikinai – savo mylimųjų, seserys – brolių: vieni saugojo kitus, drebėjo dėl vienas kito.

Bet atsirado drąsuolių. Nedaug tokių buvo, tačiau jų skaičius vis augo. Slapta nuo vienas kito sūnūs ir dukterys bėgo iš tėvų namų, labai retai jų laiminami, dažnai keikiami ir visados apverkami; įsimylėjusieji jaunikaičiai ir merginos skyrėsi, vieni kitiems iškalbinėdami, – ir tik kurie ne kurie iš jų ėjo stipriai rankas sunėrę... Ir ėjo šitie visi drąsuoliai prie kalno savo gyvybės už žmonių laimę aukotų, užmiršdami patys save, savo mylimuosius...

Sunkus, erškėčiais išklotas buvo jų kelias. Gana buvo mažiausio neatsargumo, ir nelaimingieji slydo nuo stataus kalno žemyn ir virto į akmenis. O visokios šmėklos tarsi pragaro dvasios lakstė aplinkui baisiaisiais nebūtais žvėrimis, gąsdino iš visų pusių, kaukė vilkais, cypė gyvatėmis, lojo šunimis. Nuo tų vairių balsų ir baisybių sukos drąsuoliams galvos, vargo kūnas, ir nusilpę jie krito žemyn, pavirsdami į akmenis.

Bet kritusiųjų vieton ėjo ir ėjo naujos drąsuolių minios ir lipo ant kalno. Visą kalno apačią apsiaupė aukšta akmenų siena: tat buvo žuvusiųjų kūnai.

Šalies gyventojai tolinosi dabar nuo to kalno kaip nuo baisiausios ligos ar maro. O tie, kuriems pražuvo tenai brangūs žmonės – tėvams – vaikai, merginoms – jaunikaičiai, vaikinams – jų mylimosios, – draskydami ant savo galvų plaukus ir liedami ašaras, skendo nelaimėse ir keikė tą žiburį... Kalnas pavirto baisiausia nelaimių ir prakeikimų vieta. Bet nesuturėjo tat naujų drąsuolių minių nuo aukų ir pasišventimo. Žuvusiųjų draugų dvasia gimdė jų širdyse neapsakomą stebuklingą galią: jie ėjo ant to kalno neužsileisdami paskui vienas kitą.

Iš pavirtusiųjų į akmenis žmonių kūnų aplink senąjį kalną pasidarė kitas kalnas, kurio viršūnė kaskart vis labiau ir labiau artinosi prie žiburio. Paskesniosioms drąsuolių minioms vis lengviau buvo lipti... Bet ne vieni jau metai aukų ir pasišventimo praėjo, o dėlto nei vienas dar iš lipančiųjų nepasiekė kalno viršūnės, nepalytėjo stebuklingo žiburio. Šalies gyventojai tai svajotojais ir bepročiais juos vadino, tai gailėdami jų verkė; nemaža ir tokių buvo, kurie iš jų tik juokės ir tyčiojosi ir džiaugėsi, kad jie žūsta.

Bet šitai vieną gražią pavasario dieną nesuskaitoma drąsuolių minia – jaunikaičių ir merginų, vaikų ir suaugusių vyrų, išblyškusių ir nuvargusių, – vėl priėjo prie kalno.

Antano Skučo animacinio filmo „Laimės žiburys“ kadras

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

Visų jų akyse švietė viltis ir drąsa, meilė ir pasišventimas. Suriko visi galingu balsu ir kaip sukilusių jūrų bangos puolė prie kalno. Iš visų pusių šmėklų baidomi ir persekiojami, lipo ir lipo jie akmenimis aukštyn, visą kelią išklodami naujais savo kritusiųjų draugų kūnais. Juo aukštyn, juo retyn jų skaičius ėjo. Šitai tik saujelė beliko. Bet jau visai visai ji nebetoli viršūnės. Nebegirdėjo jie šmėklų kaukimo, nebematė jų bjaurių veidų, jų blizgančios akys įbestos buvo į žiburį ir nebegalėjo nuo jo atsitraukti: juk tat buvo jų vargingos kelionės galas, tat žmonių laimė jų akyse stovėjo...

Dar du trys draugai krito, ir likusieji pasiekė viršūnę... Sušuko linksmu galingu pergalėjimo balsu, ir visi kaip vienas nutvėrė savo rankomis žiburį. Visi vienu akies mirksniu pavirto į akmenis...

Ir rados stebuklas! Visos šmėklos pražuvo, o paliestasai žiburys subyrėjo į nesuskaitomą daugybę žiburėlių, kurie kaip krintančios iš dangaus žvaigždės nusileido nuo kalno žemyn, nušviesdami visą šalį. Tos šalies žmonės staiga pajuto savo laukuose, namuose ir pirkiose ypatingą malonią šviesą, savo širdyse ir galvose – neapsakomą ramumą. Akies mirksniu sutrupėjo nelaisvės pančiai, išnyko tarp žmonių neapykanta ir visokios skriaudos ir neteisybės; visi pasijuto esą lygūs ir laimingi, visi gėrbė artimą ir jo teises. Atsirado tarp žmonių laimė...

Pamatę save ir kitus taip atsimainiusius, atspėjo žmonės ir tos atmainos priežastį. Atsiminė stebuklingą žiburį ir visi kaip vienas skubinos prie iškeiktojo kalno. Bet susirinkusios žmonių minios žiburio jau neberado. Net senojo kalno nebesimatė; visas aplinkui, nuo apačios ligi pačiai viršūnei, buvo apsiauptas akmenimis. Visa dabar žmonės suprato ir su pagarba nulenkė savo galvas žemyn: tat buvo jų išganytojų kūnai, kurie, patys numirdami, jiems atnešė laimę...

Ir nuo tos dienos keikiamasai seniau kalnas buvo pramintas garbės ir laimės vieta; nuo tos dienos jis tapo istoriškuoju žmonių gyvenimo paminklu. Dabar gyventojai ne tik nuo jo nebebėgo kaip nuo ligos ir maro, bet, eidami pro šalį, su pagarba ir meile lenkė žemyn savo galvas, atsimindami žuvusiuosius šalies išvaduotojus. Iškilmingai šventė kasmet žmonės išvadavimo dieną kaip didžiausią visos šalies šventę. Tą dieną rinkosi jie prie kalno, apsitausę gražiausiais rūbais. Su žaliais ant galvų vainikais ėjo jaunos merginos, puikiausius žolynus nešėsi rankose gerbiamos moterys, aukštai iškeltos vėliavos plevėsavo tvirtuose jaunikaičių ir vyrų delnuose, o pirma visų puikiausiais vežimais baltai apsitausę važiavo nekalti vaikai... Visi buvo linksmi ir laimingi...

Prisiartinę prie kalno ir apsiautę jį aplinkui, dainavo jie laisvės ir laimės dainas, barstė ant kalno žolynus, dėjo vainikus, garbindami žuvusiuosius išvaduotojus. Visą dieną linksmi griežė muzika.

Ir tą šventę kėlė kas metai, kas metai garbino savo laisvės ir laimės dieną. Pražuvusiųjų drąsuolių vardai buvo įrašyti istorijos knygon aukso raidėmis, o jų gyvenimo ir darbų paskesniųjų žmonių eilės mokėsi kaip poterių ir katekizmo... Ir visi buvo laimingi...

Jonas Biliūnas

Antano Skučo animacinio filmo „Laimės žiburys“ kadras

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

Klausimai ir užduotys

1. Kuo nepaprastas ant aukšto ir stataus kalno pasirodęs žiburys?

2. Kuo svarbūs pasakoje pasirodę jaunikaitis ir senelis? Kuo jie panašūs?

3. Kaip minia reaguoja prieš seneliui išaiškinant ir išaiškinus laimės žiburio prasmę? Užrašykite savais žodžiais arba pacituokite.

Minios reakcija <i>prieš</i>	Minios reakcija <i>po</i>

4. Ši pasaka vaizduoja skirtingas žmogaus laikysenas, siekiant visuotinio gėrio – laimės. Kokios pozicijos laikosi vieni ir kokios kiti žmonės?

5. Kaip žmonės vadino tuos, kurie nepabūgdami sunkumų siekė laimės? Kaip juos apibūdina rašytojas? Ar pasikeitė žmonių požiūris į didvyrius, kai šie pasiekė tikslą?

6. Kas nutiko, kai paskutiniai narsuoliai pasiekė žiburį? Kaip pasikeitė šalies gyvenimas?

! 7. Kaip manote, kokia būtina šio žygdarbio sąlyga, t. y. be ko laimės žiburio neįmanoma pasiekti?

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

8. J. Biliūnas apie laimės siekį ir didvyrių žygdarbį kalba pakiliai, vartoja paveikias menines ir leksines priemones. Raskite ir pabraukite tekste 5 epitetus, 4 palyginimus, 3 vaizdingus veiksmažodžius, 2 deminutyvus ir 1 metaforą (apie metaforą žr. 1.1 pamokoje).

Palyginimas – stilistinė priemonė, naudojama siekiant vaizdingumo. Lyginant gretinami du daiktai arba reiškiniai, siejami lyginamaisiais jungtukais *lyg, kaip, tarytum, tarsi, nei, negu, it*, pvz.: *jautėsi kaip žuvis vandeny.*

Pagal Reginą Koženiauskiene „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

Epitetas – vaizdingas asmens, daikto ar reiškinio apibūdinimas. Dažniausiai reiškiamas būdvardžiu, rečiau daiktavardžiu, skaitvardžiu, veiksmažodžiu, pvz.: *močiutė sengalvėlė, ristas žirgelis.*

Pagal Birutę Meržvinskaitę „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

Vaizdingieji veiksmažodžiai – tai veiksmažodžiai, padedantys sukurti gyvą, įvairų, spalvingą vaizdą, tiksliau išreikšti mintį, pvz.: *greitai tipena, lietus lašnoja, šniokščia vanduo.*

Deminutyvas – mažybinės ar maloninės reikšmės priesagos vedinys. Deminutyvu išreiškiamas emocinis vertinimas (nuo pasigėrėjimo iki menkinimo ir net bjaurėjimosi), pvz., *mergaitė, mergelė, mergikė, mergiotė, mergiščia.*

Pagal Vincą Urbutį „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

9. Mite ir literatūrinėje pasakoje išreiškiama žmonių pagarba herojams. Kaip jūs vertinate Prometėjo ir drąsuolių žygdarbius? Ar jie, aukodami savo gyvybes, elgėsi išmintingai? Kodėl?

Aš manau, kad _____

5 užduotis. Jūsų bendraamžiai Faustas ir Vakarė literatūrinėje J. Biliūno pasakoje įžvelgia daug bendra su lietuvių tautos likimu. Ar pritartumėte jų nuomonei? Kodėl? Pateikite 2–3 pavyzdžius.

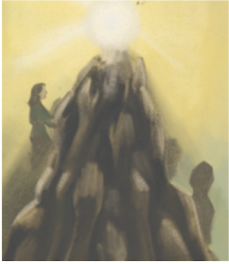
Man atrodo, kad pasaka vaizduoja, kokius sunkumus turi įveikti tauta, kad šalis būtų laisva, neliktų tų pančių, neteisybės.

Visa Lietuvos istorija nužymėta pasiaukojimo: 1863 metų sukilimas, knygnešių veikla platinant lietuviškas knygas irgi pareikalavo aukų.

2.1 Kas yra tikroji išmintis?

6 uždutis. Palyginkite mitą apie Prometėją ir literatūrinę J. Biliūno pasaką „Laimės žiburys“.

1. Kuo pasakos senelis panašus į Prometėją?
2. Kuo pasakoje vaizduojama minia panaši į mito žmones?
3. Kuo Prometėjas panašus į pasakos drąsuolius?
4. Kokia Prometėjo ir pasakos didvyrių žygių prasmė?
5. Kokią vertę mite ir pasakoje įgyja išmintis?
6. Užrašykite idėją, siejančią mitą ir literatūrinę pasaką.

7 uždutis. Kas yra tikroji išmintis? Pasvarstykite ir savo mintis užrašykite 5–7 sakiniais.

Galite remtis šiais patarimais:

- paaiškinkite sąvoką „išmintis“ (pradėkite 1 užduties užbaigtu sakiniu arba žodyno paaiškinimu);
- atskleiskite savo nuomonę apie išmintį;
- pasiremkitė skaitytu mitu apie Prometėją ir literatūrine pasaka, užrašykite jau suformuluotą idėją;
- pateikite lietuvių tautos kovų už laisvę pavyzdį (-ių);
- apibendrinkite savo mintis (pvz.: *Taigi... Apibendrinant galima teigti, kad... Apibendrinamas (-a) noriu pasakyti, kad...*).

Kas yra tikroji išmintis?

Teiginys

Aiškinimas

Apibendrinimas

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 18 evenly spaced lines across the page.